

Kurzusvezető: Csanády Dániel csanady.daniel@avf.hu

Időpont: csütörtök 18⁰⁰-tól 19³⁰-ig

AZ ÁLLAM HELYE A TÁRSADALOMBAN

(Kurzusvázlat)

A kurzus célja:

A két féléves kurzus célja, hogy a hallgatók megismerkedjenek az államfogalom korai kialakulásának alapvető műveivel (N. Machiavelli, T. Hobbes, J. Bodin), a XX. századi államfelfogás klasszikus szerzőivel (G. Jellinek, M. Weber, F. Meinecke, H. Kelsen, C. Schmitt), valamint a jogállam fogalmát kidolgozó jelentősebb szerzőkkel (H. Heller, F. Neumann, F. A. Hayek, R. Scruton, R. Dworkin), továbbá történeti visszatekintést kapjanak a modern államfogalmat megelőző korok (kereszténységet megelőző és követő ókor, középkor) hatalomfelfogásáról, és eszmei kitekintést nyerjenek az állam jellegének, szerepének és terjedelmének (nemzetközi kapcsolatokat, európai közjogot, nemzeti jogalkotást érintő) jelenkori vitáiról. A kurzus vezérfonala az állami hatalomgyakorlás legitimitásának kérdése, mely a vallásos igazolás eltérő módjaitól, a szakigazgatási és népképviselési formákon át, az egyéni és kollektív részvételi demokráciáig tekinti át a közhatalom megalapozásának különböző elképzeléseit, és veti fel ezen elgondolások elméleti problémáit.

A kurzus többek között az alábbi *aktuális kérdésekre* keresi az elméleti választ:

- Melyek a parlamentáris demokráciák erősségei és gyengeségei?
- Milyen történeti és modern formái vannak a tekintélyelvű kormányzásnak?
- Melyek a politikai hatalom megosztásának sikeres és sikertelen módszerei?
- Milyen formális és informális hatalmi ágak működnek a modern politikában?
- Milyen szervezett formái vannak a politikai tevékenységnek az állam hatókörén kívül?
- Milyen szerepük van a politikai pártoknak a gazdaság és a társadalom fejlődésében?
- Milyen szerepük van a vallásoknak és az egyházaknak a politikai és a gazdasági életben?
- Milyen helyet foglalnak el a gazdasági és pénzügyi erőcsoportoknak a politikában?
- Létezik-e pártpolitikailag semleges hivatalnoki kar egy demokráciában?
- Milyen politikai biztosítékaik vannak az állampolgári jogok gyakorlásának?
- Mennyiben fejezik ki a politikai pártok egy nép vagy egy nemzet akaratát?
- Mennyiben politikai, és mennyiben jogi dokumentum egy ország alkotmánya?
- Hogyan uralkodhat a jog egy államban, ha az állam maga alkotja a jogot?
- Hogyan hat a nemzetközi gazdaság a nemzetállamok politikai szuverenitására?
- Hogyan hat a technikai fejlődés a nemzeti társadalmak kulturális önazonosságára?

Az oktatás módszere:

Az oktatás módszere, hogy rövid történeti áttekintéseket, gondolkodói portrékat, és hatástörténeti útmutatókat követően a hallgatók szemináriumi keretben dolgozzák fel és vitatják meg az témavezető által kijelölt irodalmat.

Az 1. félév témája:

A politika, a gazdaság és a társadalom fogalmai Max Weber, Carl Schmitt és Franz Neumann írásaiban

A tantárgy tartalma az 1. félévben:

1. Max Weber, Carl Schmitt és Franz Neumann: rendhagyó sorsok, rendkívüli eredmények
2. Sajátos XX. századi hatástörténet: az életutak találkozásai, a gondolatmenetek eltérései, a problémátörténet visszatérései
3. Max Weber, a német századforduló, és a modern társadalomtudományok: szociológia, politikai gazdaságtan, újkantianizmus, Nietzsche
4. Carl Schmitt, a weimari demokrácia, és a jelenkori államelmélet: államtudományok, forradalmi marxizmus, tiszta jogtan, Weber
5. Franz Neumann, a Harmadik Birodalom, és a mai jogállam: alkotmányjog, frankfurti iskola, politikai gazdaságtan, Schmitt
6. Rövid ellenpont történet: az angolszász társadalomtudományok a két háború között, és a második világháború után
7. Napjaink különös reneszánsza: Weber, Schmitt és Neumann újrafelfedezése az Amerikai Egyesült Államokban és Európában
8. Az állam jogi, politikai és szociológiai fogalmai
9. A társadalom és az állam fogalmainak rejtett feszültségei
10. A társadalomtudományos alapvetések problémái: Weber kultúrkritikája, Schmitt szekularizáció bírálata, Neumann racionalizmus feladványa

Az 2. félév témája:

Az állam és a politikai közösség fogalmai Niccoló Machiavelli, Thomas Hobbes és Jean Bodin műveiben

A tantárgy tartalma a 2. félévben:

1. A Machiavelli dilemma és a Hobbes paradoxon
2. Birodalmak, városállamok, királyságok és köztársaságok
3. Isteni, emberi és jogi uralom
4. Egyiptom és a Monoteizmus
5. Róma és a Keresztény Egyház
6. A reformáció és a világi szuverenitás elmélete
7. A nemzetállamok és a nemzetközi jog problémája

8. Kitekintés más világvallásokra és a keleti birodalmakra
9. A mai világgazdaság, a nemzetközi kapcsolatok, és a kormányzás ősi művészete
10. A közhatalom európai elmélete, újkori alapjai, formái és korlátai

Szemináriumi olvasmányok (1. félév):

Max Weber: *Gazdaság és társadalom: A megértő szociológia alapvonalai*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó: Budapest, 1987-1999. 1-5. kötet (kijelölés alapján)

Carl Schmitt: *Politikai teológia*. ELTE ÁJTK: Budapest, 1992. 39. o.

Carl Schmidt: *A politikai fogalma: Válogatott politika- és államelméleti tanulmányok*. Osiris – Pallas – Attraktor: Budapest, 2002. 288. o. (kijelölés alapján)

Carl Schmitt: *Politikai teológia II: Legenda minden politikai teológia elintézéséről*. Attraktor: Gödöllő 2006. 117. o.

Franz Neumann: *The Rule of Law. Political Theory and the Legal System in Modern Society*. Berg: Leamington Spa, 1986. 349. o. (kijelölés alapján)

The Rule of Law under Siege: Selected Essays of Franz L. Neumann and Otto Kirchheimer. University of California Press: Berkley, CA. 1996. (kijelölés alapján)

Szemináriumi olvasmányok (2. félév):

Niccoló Machiavelli *Művei I-II*. Európa Kiadó: Budapest, 1978. 811 + 789. o. (kijelölés alapján)

Thomas Hobbes: *Leviathán*. Magyar Helikon, 1970. 657. o. (kijelölés alapján)

Jean Bodin: *Az államról: Válogatás*. Gondolat Kiadó: Budapest, 1987. 447. o.

John Locke: *Értekezés a polgári kormányzatról*. Gondolat Kiadó: Budapest, 1986. 246. o.

Leo Strauss: *Természetjog és történelem*. Pallas Stúdió: Budapest, 1999. 229. o.

Rudolf Bultmann: *Történelem és eszkatológia*. Atlantisz: Budapest, 1994. 185. o.

További szemináriumi olvasmányok (1-2. félév):

Államtan: Írások a XX. századi általános államtudomány köréből. Szerk. Takács Péter. Szent István Társulat: Budapest, 2003. 962. o. (megbeszélés alapján)

Joguralom és jogállam: Antológia a Rule of Law és a Rechtsstaat irodalmának köréből. szerk. Takács Péter. Osiris – Századvég: Budapest, 1995. 330. o. (megbeszélés alapján)

Államelmélet: Előadások az államelmélet és az állambölcselet köréből. Bíbor Kiadó: Miskolc-Egyetemváros, 1997. 341. o. (megbeszélés alapján)

Ajánlott irodalom:

Kákosy László: *Ré fiai: Az ókori Egyiptom története és kultúrája*. Gondolat Kiadó: Budapest, 1979. 447. o.

Jan Assman: *Uralom és üdvösség*. Politikai teológia az ókori Egyiptomban, Izraelben és Európában. Atlantisz Könyvkiadó: Budapest, 2008. 337. o.

Guglielmo Ferrero: *Hatalom: A legitimitás elvei a történelemben*. Kairosz Kiadó: Budapest, 2001. 339. o.

Bertrand Russel: *A hatalom és az egyén*. Kossuth Kiadó: Budapest, 1997. 159. o.

Karl Löwith: *Világtörténelem és üdvtörténet: A történelemfilozófia teológiai gyökerei*. Atlantisz: Budapest, 1996. 315. o.

Marc Abéls: *Az állam antropológiája*. Századvég Kiadó: Budapest, 2001. 230. o.

Erdő Péter: *Egyházjog*. Szent István Társulat: Budapest, 2005. 878. o.

Robert Mohl: *Az Államtudományok Encyklopaediája*. Heckenast Gusztáv: Pest, 1866. 496. o.

Paczolay Péter: *Államelmélet I. rész: Machiavelli és az államfogalom születése*. Korona Kiadó: Budapest, 1998. 172. o.

Horváth Barna: *Angol jogelmélet*. Osiris Kiadó: Budapest, 2004.

Szigeti Péter – Takács Péter: *A jogállamiság jogelmélete*. Napvilág Kiadó: Budapest, 1998. 294. o.

Norbert Bobbio: *The Future of Democracy. A Defence of the Rules of the Game*. University of Minnesota Press: Minneapolis, 1987. 184. o.

Reinhard Mehring: *Carl Schmitt: zur Einführung*. Junius: Hamburg, 2001.

Stephen Howe: *Empire: A Very Short Introduction*. Oxford University Press: Oxford – New York, 2002. 139. o.

David Miller: *Political philosophy: A Very Short Introduction*. Oxford University Press: Oxford – New York, 2003. 147. o.

A témavezető:

A kurzus témavezetője *Csanády Dániel*, az Értékmérő Tanácsadó Bt. ügyvezetője, valamint az Általános Vállalkozási Főiskola Társadalomismeret Tanszékének megbízott előadója. Főiskolai cím: 1114 Budapest, Villányi út 11-13. 406-os szoba, tel.: (1) 381-8124, mobil: (20) 9570-470, e-mail: csanady.daniel@avf.hu